

A PROPÒSIT DETH GRAN TRABALH D'ANTÒNI NOGUÉS

Dempús de mès de 40 libres publicats en aguesta seccion, der enorme trabalh d'Antòni Nogués, mos ei de besonh ua reflexion e ua arturada d'un més entà deishar clares ua sèria de causes que non serien pròpies d'ua Presentacion d'ua naua òbra. Ara començam un nau periòde per diuèrses rasons: era mès importanta ei qu'auem acabat es òbres traduïdes per Nogués que pòden publicar-se damb era regularitat qu'ac auem hèt aguesti tres ans e miei. S'a acabat era regularitat, però non s'an acabat es traduccions de Nogués. En aguesti moments Antòni Nogués està traduïnt "Es mil e ua net". Aguesta ei ua òbra magna de 23 volums. Ei a díder que pendent 23 mesi, lèu dus ans, publicaram un libre d' "Es mil e ua net" cada mes. Enquia aguest moment mos a entregat ara Acadèmia, sies libres, es sies prumèrs, e s'eth temps ac permet seguiram damb eth ritme mensuau de publicacion.

"Es mil e ua net" ei readaptada ar aranés en tot partir dera traduccion deth francés ath castelhan hèta per Vicente Blasco Ibañez. Era traduccion ath francés siguec hèta per L. Charles Mardrús, mètge de nacionalitat francesa e ei considerada era melhor e mès complèta traduccion dera òbra. Nogués a escuelhut era forma "Es mil e ua net", en singular pr'amor que correspon ara forma tradicionau araba. Començam damb era publicacion en juriòl que ven, puntuaument eth dia 1 coma tostemp, mès damb eth detalh que non i aurà presentacion. Eth 2 de juriòl dèishi es mies responsabilitats coma President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana, pr'amor qu'es Estatuts atau ac manen (maxim de 8 ans). Era persona qu'exercirà era presidéncia aurà de decidir era forma de continuacion e es presentacions a realizar. E totun, m'atrevisqui a auançar qu'au mens era publicacion dera òbra de Nogues, Ara "Es mil e ua net" continuarà normalament cada prumèr de mès. E se non ei atau... serà different.

Ei per açò, per aguest cambi de ritme, qu'ei un bon moment entà hèr ua avaloracion deth trabalh realizat.

Nogués ei sense dopte eth traductor mès prolific ara lengua occitana qu'a existit. Actuaument pòrté mès de 10 ans hènt traduccions damb uns resultats fòrça qualitatius. A dedicat ara traduccion ar aranés mès de 15.000 ores. Aguest bagatge mos a de hèr considerar que non i a arrés qu'age hèt un major trabalh en aguesta línia.

A mès cau considerar qu'era sua formacion basica de scientific li da un component de major qualitat ath resultat finau dera sua òbra. Nogués a d'èster classat entre es milhors traductors ar occitan.

A mès era Acadèmia a publicat enquia aguest moment, des 41 libres digitaus penjats ena plana web, 28 libres en papèr que permeten er accés as sues òbres ad aqueri qu'encara non s'an adaptat deth tot as productes digitaus. Jo en sò un d'eri.

Es publicacions digitaus dera Acadèmia, en aguesta web, non s'an hèt per orden de produccion deth sòn traductor e per aguesta rason podem trapar evolucions lingüistiques dificiles de explicar d'un libre ar aute. Toti modulam era nòsta lengua ath long des ans e Antòni Nogués tanben. Per açò mos semble endonviat de facilitar er orden de produccion, des òbres publicades, per se i a bèth interessat en seguir eth procès evolutiu deh traductor.

Orden traduc		Data traducción	Orden publicac e número	Data publicacion
1	Era Gitaneta	Mai 2014	4	Abriu 2019
2	Rinconete e Cortadillo	Junh 2014	39	Març 2022
3	Era Illustra sirventa	Junh 2014	33	Seteme 2021
4	Eth gelós estremenh	Juriòl 2014	29	Mai 2021
5	Eth licenciat Vidriera	Juriòl 2014	36	Deseme 2021
6	Es avent. de Tom Sawyer	Octobre 2014	24	Deseme 2020
7	Condes de Andersen	Noveme 2014	5	Mai 2019
8	Es frairs Karamazov I	Abriu 2015	14	Hereuèr 2020
9	Es frairs Karamazov II	Abriu 2015	15	Març 2020
10	Es frairs Karamazov III	Abriu 2015	16	Abriu 2020
11	Es frairs Karamazov IV	Abriu 2015	17	Mai 2020
12	Anna Karenina I	Noveme 2015	1	Gèr 2019
13	Anna Karenina II	Noveme 2015	2	Hereuèr 2019
14	Anna Karenina III	Noveme 2015	3	Març 2019
15	Eth Latzerèth de Tormes	Hereuèr 2016	13	Gèr 2020
16	Eth Buscon	Març 2016	23	Noveme 2020
17	Guèrra e Patz I	Mai 2017	25	Gèr 2021
18	Guèrra e Patz II	Mai 2017	26	Hereuèr 2021
19	Guèrra e Patz III	Mai 2017	27	Març 2021
20	Guèrra e Patz IV	Mai 2017	28	Abriu 2021
21	Miserables I	Abriu 2018	8	Agost 2019
22	Miserables II	Abriu 2018	9	Seteme 2019
23	Miserables III	Abriu 2018	10	Octobre 2019
24	Miserables IV	Abriu 2018	11	Noveme 2019
25	Miserables V	Abriu 2018	12	Deseme 2019
26	Crim e castig	Seteme 2018	31	Juriòl 2021
27	Era Divina Comèdia	Deseme 2018	7	Juriòl 2019

28	Romèu e Julieta	Gèr 2019	35	Noveme 2021
29	Es alègres comaire	Abriu 2019	32	Agost 2021
30	Hamlet	Abriu 2019	6	Junh 2019
31	Fortunata e Jacinta I	Hereuèr 2020	18	Junh2020
32	Fortunata e Jacinta II	Hereuèr 2020	19	Juriòl 2020
33	Fortunata e Jacinta III	Hereuèr 2020	20	Agost 2020
34	Fortunata e Jacinta IV	Hereuèr 2020	21	Seteme 2020
35	Madame Bovary	Junh 2020	22	Octobre 2020
36	Condes de Canterbury	Gèr de 2021	30	Junh 2021
37	Era Iliada	Abriu 2021	38	Hereuèr 2022
38	Era Odissèa	Junh 2021	34	Octobre 2021
39	Era Barraca	Juriòl 2021	37	Gèr 2022
40	Canes e Hanga	Seteme 2021	40	Abriu 2022
41	Era Isla deth Tresor	Octobre 2021	41	Mai 2022

Era variacion entre traduccion e publicacion ei considerabla, e ei de besonh d'auc present, tà compréner eth trbalh de Nogués

E, cau considerar qu'Antòni Nogués a traduït mès òbres qu'es que i an contengudes ena pagina dera Acadèmia. Era major part des que non auem publicat ei pr'amor qu'es drets d'autor encara non mos ac permeten, pr'amor qu'encara non son de propietat publica. Es òbres de Pio Baroja ei es que possiblement poderam publicar abans. Laguens de 4 ans non i aurà problema de propietat. En cas de Camús es òbres traduïdes per Antòni les publicaram laguens de 8 ans. Auem materiaus que se haran publics enes ans a vier.

Era relacion d'obres traduïdes per Antòni Nogues que demoraràn, enes calishi dera Acadèmia, era data avienta entà publicar-les ei:

	Data dera traduccion
Eth Gran Dessenh de S. Hawking	Març 2014
Nau Viatge entath Pirenèu de Núria Garcia Quera	Noveme 2013
Era comdessa de Tiurana de Eduard Batlle	Noveme 2012
Eth mon de Sofia de Jostein Gaarder	Gèr 2014
Er Univèrs entà Ulisses de Juan Carlos Ortega	Noveme 2013
Auròra ròia de Pio Baroja	Juriòl 2016
Mala èrba de Pio Baroja	Juriòl 2016
Era cèrca de Pio Baroja	Juriòl 2016
Era Pèsta d'Albèrt Camus	Hereuèr 2016

Se consideram tot aguest gran trbalh amassa damb bèra auta òbra publicada en d'auti encastres (Eth Mercadèr de Venècia, Òc de Griselda Lozano...) e es libres ja traduïts de “Es mil e ua net”, auem de compdar ua produccio de mès de 50 òbres, un

totau de mès de 10.000 pagines, mès de 4 milions e miei de paraules e mès de 27 milions de caractèrs. Increible!

Un comentari mereish er hèt de que moltes des traduccions de Nogués son indirèctes, ei a díder qu'a agut de passar per ua lengua intermieja entà fornir-mos deth document traduït. Açò a passat damb fòrça des òbres traduïdes: Guèrra e Patz, Es frairs Karamazòv, Era Iliada, Era Odissea, Anna Karenina... E ara damb "Es mil e ua net" qu'ei doblament indirècta. Era traduccion indirecta ei ua forma correnta, en mon dera traduccion, ena facilitacion de tèxtes literaris e a permés er accés a cultures e literatures aluenhades e escrites en lengües exotiques e de dificil accés. Era traduccion indirècta a permés apropar er occitan aranés a literatures que jamès auríem imaginat. Podem afirmar rotundament que hè pogui ans pensar qu'en non massa temps poderíem liéger a Tolstoi o a Dostoievski en aranés mos aurie semblat ua causa graciosa, mos aurie lheuat un petit arrider. Aué ei ua realitat e a elevat era dignitat e implantacion dera nòsta lengua a uns estadis de fòrça nivèu. Es òbres d'escriptors eslaus, Tolstoi, Dostoievski jamès auríem imaginat de poder-les liéger en aranés. Era nòsta traduccion, era escrita en aranés mos connècte damb aqueres cultures literàries aluenhades. Noguès a topat damb aquerò que se'n pòt díder intraduïble e ac a adaptat, mos a ampliat era nòsta experiéncia deth mon. Ara podem saber lo que non sabíem. Hè grana era literatura e hè créisher er occitan. Era grandesa se hè major enes òbres grègues de Omèr e ena actuau "Es mil e ua net"...

Es traduccions dirèctes an ua acceptacion e comprenença facila entath public, però eth concèpte dera traduccion indirècta mos pòt crear ues reticéncies que cau matizar. Enes traduccions indirèctes i entren en jòc tres lengües, e a viatges quate; Açò passau damb es prumères traduccions d'òbres ruses ath portugues, que se hègen a partir des traduccions espanyòles qu'ath sòn temps s'aien hèt a partir de traduccions franceses. O coma es traduccions de "Es mil e ua net" ar occitan des que gaudiram enes mesi a vier. Era traduccion intermieja, entà produïr ua òbra en ua lengua que mos interèsse, ei un procediment fòrça usuau ena literatura. Finalament cau enténer qu'era òbra traduïda incorpòre transformacions diuèrses qu'acaben convertint era òbra finau en un producte nau, qu'a acabat convertint-se en ua òbra valorada en era madeisha coma un producte artistic, damb propietat e personalitat. Però aguest concèpte tanben la consideram quan se tracte d'ua traduccion dirècta. Ua traduccion ei tostemp ua obra de creacion literària pròpia. Destacam qu'ena istòria d'òbres literàries de valor que son traduccions indirèctes, eth catalan, que mos auantatje en fòrça ahèrs, niei farcit de granes òbres hètes per traductors e creadors literaris de fòrça renòm (Josep Carner, Maria Manent...). An emplegat lengües pònt entà facilitar-mos literatures chineses, eslavas... Ara ac auem en aranés.

Era aportacion de Nogués permet as occitanolectors er apropiament a literatures non ispaniques sense besonh d'emplegar eth castelhan. E coma que non an estat tot traduccions indirèctes de lengües extranhes tàs aranesi, Nogués tanben mos aportat era possibilitat de gaudir de literatures ispaniques e poder liéger "Fortunata e Jacinta", "Canes e Hanga", Cervantes... sense èster obligats a lieger-les en castelhan... o dempús d'auer-les liejut en castelhan. "S'esdevé aleshores que el monolingüisme necessari queda ferit en la seva pròpia arrel. El ciutadà corrent pot

arribar a una situació francament absurda: es trobarà que en la seva llengua només se li serveix una literatura “local”, i que tot l’altre li ve per un canal idiomàtic aliè» (Fuster, 1968). Ara... literatura universau, en aranés... S’ha dat valor ara lengua nòsta.

E non cau pensar que tostemp es lengües mès potentes servissen de pònt entàs lengües mès petites. I an traduccions ath castelhan que s’an hèt en tot emplegar es traduccions ath catalan. N’auem un exemple ena traduccio de Tsugumi, de Banan Yoshimoto, qu’Albert Nolla e Bibiana Morante an traduït ath castelhan en tot partir dera traduccio qu’iniciaument se hec ath catalan.

Podem demorar, perqué non?, que bèra ua des traduccions de Nogués servirà de pònt, en un futur, entà facilitar naues traduccions que mos enriquiràn a toti.

Inicièrem aguestes publicacions, en tot expressar qu’aguestes traduccions de Nogués son ua òbra en camin, qu’an de besonh d’ua relectura e d’ua darrèra aportacion per part d’ua tercera persona. Damb eth temps aguesta afirmacion a perduto sentit. Es òbres de Nogués, es darrères qu’a produït, son òbres acabades, complètes, damb un extraordinari nivèu; pòden publicar-se talament coma les a deishat; son obres hètes.

En non pògui moments des sues traduccions Nogués a entrat en art dera interpretacion de tèxtes, a interpretat e a transmés; açò a estat de besonh damb tèxtes de dificila comprehençà ena lengua oprincipau. En ua cèrta forma a entrat en art dera hermeneutica. A deschifrat es òbres, es idees, es paraules... Era traduccio a evolucionat ath long de tota era vida dera creacion de tèxtes. Calie facilitar eth sentit ara mager part dera poblacion. Nicolau de Lira hège en siècle XIV ua interessanta interpretacion dera traduccio: “*Scriptura exterior est sensus litteralis, qui est patentior, quia per voces immediatae significatur; scriptura vero interior est sensus mysticus, vel spiritualis, qui est latentior, quia per res significatas vocibus designatur.*” “era escritura extèrna ei eth sentit literau, qu’ei mès visible pr’amor qu’ei expressat per miei de paraules de comprehençà dirècta; era escritura intèrna, donques, ei eth sentit secret o espirituau, qu’ei mès ocult perque ei formulat per miei de realitat expressades damb paraules” (*Nicolau de Lira, Postilla Litteralis super totam Bibliam* 113, *Prologus de commendatione Sacrae Scripturae*, ed. J.P. Migne, *Patrologia Latina CXIII*, París 1852). Nogués a entrat ena escritura intèrna, en sentit, en secret espirituau des paraules.

E totun creiguem qu’aguest extraordinari travalh d’Antòni Nogués, ei bon de completar-lo, de hèr un repàs finau a tota era produccion en tot ordenar e classificar tota aguesta extraordinària produccion. Enes pròxima ans, aguest poderie èster un prètz-hèth dera Acadèmia. Cau fornir era lengua d’òbres extraordinàries. Nogués a deishat un seme preciós. Èm deuant d’ua òbra innimaginabla hè quate ans endarrèr, ua òbra que necessariament a de deishar mèrca.

A estat un plaser hèr era presentacion, prologar 42 libres d’Antòni Nogués.

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d’Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana